

СУТНІСТЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

У статті наголошується на важливості визначення сутності поняття нормативно-правового регулювання адміністративного судочинства України. Наголошено на недопустимості отождествлення категорій правовий вплив і правове регулювання. Здійснено аналіз даних категорій. Визначено, що нормативно-правове регулювання організації адміністративного судочинства здійснюється за допомогою правових засад. Встановлено, що такі засади можна розуміти із широкого та вузького підходу. Наведено авторське бачення поняття нормативно-правове регулювання організації адміністративного судочинства.

Ключові слова: адміністративний процес, адміністративне судочинство, правові засади, правове регулювання, нормативно-правове регулювання.

В статті підкреслюється важність определения сущности понятия нормативно-правового регулювання адміністративного судопроизводства України. Отмечена недопустимость отождествления категорий правовое воздействие и правовое регулирование. Осуществлен анализ данных категорий. Определено, что нормативно-правовое регулирование организации адміністративного судопроизводства осуществляется с помощью правовых основ. Установлено, что такие основы можно понимать исходя из широкого и узкого подхода. Приведено авторское видение понятия нормативно-правовое регулирование организации адміністративного судопроизводства.

Ключевые слова: административный процесс, административное судопроизводство, правовые основы, правовое регулирование, нормативно-правовое регулирование.

The article emphasizes the importance of defining the essence of the notion of normative and legal regulation of administrative legal proceedings in Ukraine. The inadmissibility of identification of categories of legal impact and legal regulation was noted. The analysis of these categories is carried out. It is determined that the normative and legal regulation of the organization of administrative proceedings is carried out with the help of legal bases. It is established that such foundations can be understood on the basis of a broad and narrow approach. The author's vision of the concept of normative and legal regulation of the organization of administrative proceedings is given.

Key words: administrative process, administrative legal proceedings, legal framework, legal regulation, normative and legal regulation.

Вступ. Як проголосив Основний Закон України, органи судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України [1]. Тобто діяльність органів судової влади, зокрема адміністративних судів, піддається нормативно-правовій регламентації задля її врегулювання, приведення до відповідності суспільним потребам. При цьому від того, наскільки повно і якісно здійснюється нормативно-правове регулювання діяльності органів судової влади та її організації, без сумніву, залежить нормальний і безперебійний перебіг їх функціонування, а значить й ефективність захисту порушених, оспорюваних або невизнаних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб. З огляду на те, що сьогодні йде процес активного оновлення правових засад функціонування національної судової системи у зв'язку із проведенням судової реформи, виникає потреба в дослідженні особливостей

нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства. Основою проведення такого дослідження варто вважати з'ясування сутності самого поняття нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства.

Стан дослідження. Як предмет наукових пошуків, особливості нормативно-правового регулювання діяльності органів державної влади, зокрема тих, що функціонують у рамках здійснення адміністративного судочинства, виступали в працях таких учених-правознавців: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, М.Р. Аркелян, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, І.В. Бойко, М.А. Бояринцева, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Р.А. Калюжний, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Є.А. Лукашова, Д.В. Лученко, М.А. Матузов, Р.С. Мельник, О.М. Музичук, О.В. Негодченко, О.М. Пасенюк, О.П. Рябченко, Є.Л. Стрельцов, М.М. Тищенко, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, В.М. Шаповал та інших. Проведені зазначеними вченими наукові дослідження мають велике теоретичне й практичне значення як в аспекті визначення правових засад судочинства України загалом, так і адміністративного судочинства. Водночас доводиться констатувати, що саме визначенню сутності нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства увага майже не приділялася, а стрімке оновлення чинного національного законодавства, що регулює дану сферу суспільних правовідносин, обумовлює здійснення додаткових наукових пошуків і визначає актуальність обраної тематики.

Постановка завдання. Метою статті є з урахуванням позицій учених-правознавців, що вже існують у цьому напрямку, визначити сутність нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства України.

Результати дослідження. У фахових джерелах цілком слушно зазначають, що цінність правового регулювання – це його реальна позитивна (корисна) значущість для існування та розвитку особи, соціальних спільнот, груп, об'єднань, для всього суспільства загалом [2, с. 158]. Аналіз позицій учених-правознавців і фахової юридичної літератури дає можливість назвати такі підходи до розуміння категорії «правове регулювання»:

- здійснюваний за допомогою права й усієї сукупності правових засобів юридичний вплив на суспільні відносини [3, с. 5];
- цілеспрямований вплив на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [4, с. 83];
- форма регулювання суспільних відносин, яка забезпечує відповідність поведінки їхніх учасників вимогам і дозволам, що містяться в нормах права [5, с. 14; 6, с. 218];
- здійснюваний усією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [7, с. 31];
- певний процес, обумовлений об'єктивними та суб'єктивними чинниками (рівень зрілості та стійкості суспільних відносин, рівень соціальної структури суспільства, стан економічного розвитку суспільства, загальний рівень правової культури населення тощо) [8, с. 76];
- здійснюване громадянським суспільством і державою за допомогою системи правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх закріплення, охорона та розвиток [9, с. 276].

Аналіз вищенаведених підходів до розуміння категорії «правове регулювання» свідчить про наявність в її структурі таких стійких елементів, як: правовий (юридичний) вплив; суб'єкти, що уповноважені здійснювати регулювання; мета регулювання – здійснення регулювання суспільних відносин; правові засади, на підставі яких здійснюється регулювання.

У контексті наведеного треба наголосити на недопустимості змішування таких понять, як «правовий вплив» і «правове регулювання». Значення вищенаведених категорій хоча і є близьким, але не тотожним. Так, під час дослідження місця законів у системі нормативно-правового регулювання Р.Я. Демків наголошує на тому, що головним критерієм відокремлення правового регулювання та правового впливу виступають засоби реалізації права. У правовому регулюванні право реалізується через його механізм – систему юридичних засобів і форм, а правовий вплив здійснюється за допомогою системи як юридичних так, і неюридичних засобів – ідеологічних, психологічних, інформаційних та інших механізмів [10, с. 23–24].

Особливої уваги заслуговує те, що правове регулювання здійснюється на основі правових норм або ж правових засад відповідної діяльності. До того ж категорія «правові засади» є доволі складним і багатоаспектним явищем, її можна розуміти в декількох, подекуди зовсім різних значеннях. Із цього приводу вважаємо за необхідне навести позицію Д.Г. Заброди, яку він відстоює під час дослідження сутності та змісту категорії «адміністративно-правові засади». На думку вченого, аналіз змісту поняття «правові засади» свідчить про наявність у його складі декількох елементів:

1) категоріальний, який передбачає висвітлення понять і ознак явища, змодельованих у правових актах, порівняння її з правовим і соціальним буттям і формування науково-правової категорії, що адекватно відображає правову реальність;

2) інституційний, що стосується окреслення системи суб'єктів відповідних правовідносин, визначення серед них основних;

3) інструментально-технологічний, який має відношення до форм і методів діяльності суб'єктів, реалізації норм адміністративного права;

4) нормативний, який складає правову основу регулювання відповідних суспільних відносин [11, с. 49].

Наведене дає підстави стверджувати про наявність як мінімум двох підходів до розуміння сутності категорії «правові засади». У першому випадку мова йде про широке розуміння категорії «правові засади», що включає в себе всі перераховані вище елементи. Саме такий підхід використовується нами [12], коли правовими засадами позначаються як нормативно-правові засади організації адміністративного судочинства, так і правовідносини, що виникають під час такої діяльності з характерним для них складом (системи суб'єктів та їх правового статусу).

У другому випадку мова йде про вузьке розуміння правових засад як виключно нормативних основ, тобто сукупності нормативно-правових актів, що мають ієрархічні зв'язки відповідно до їхньої юридичної сили, на підставі яких здійснюється правове регулювання відповідних суспільних правовідносин. Такий підхід до розуміння «правових засад» є найбільш поширеним у правовій науці [13, с. 1049; 14, с. 113; 15, с. 60; 16, с. 65–67; 17, с. 254–255; 18, с. 418; 19, с. 37].

Висновки. Отже, з урахуванням вищезазначеного під нормативно-правовим регулюванням організації адміністративного судочинства України треба розуміти діяльність уповноважених суб'єктів із встановлення й подальшого застосування комплексу нормативно-правових актів задля врегулювання правовідносин, що виникають і розвиваються під час розгляду та вирішення адміністративними судами публічно-правових спорів і створення належних умов, забезпечення такої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. К.: Атіка. 2001. 176 с.
3. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М.: Юридическая литература, 1966. 187 с.
4. Лукаш С.С. Нормативно-правове забезпечення ефективності управлінської діяльності ОВС України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2002. 201 с.
5. Олійник О.О., Галунько В.В., Єщук О.М. Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: монографія. Херсон: Гринь Д.С., 2015. 224 с.
6. Юридичні терміни. Тлумачний словник. / уклад. В.Г. Гончаренко, П.П. Андрущенко, Т.П. Базова та ін. 2-е вид., стереотипне. К.: Либідь, 2004. 320 с.
7. Мельник О.М. Правове регулювання та шляхи підвищення його діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2004. 208 с.
8. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / ред. О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
9. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. 2-е вид., переробл. і доп. Харків: Еспада, 2009. 752 с.
10. Демків Р.Я. Закон в системі нормативно-правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2007. 217 с.
11. Заброда Д.Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. Адміністративне право і процес. 2013. № 2 (4). С. 45–51.
12. Пчелін В.Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади: монографія. Харків: У справи, 2017. 488 с.
13. Фролов Ю.М. Правові засади діяльності вищих навчальних закладів в Україні. Форум права. 2013. № 1. С. 1079–1085.
14. Лихачов С. Правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення громадської безпеки. Юридична Україна. 2010. № 9. С. 113–117.

15. Стрельченко О.Г. Заохочення як метод управління у сфері охорони здоров'я: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2008. 244 с.
16. Анпілогов О.В. Правове регулювання участі прокурора в адміністративному судочинстві щодо захисту прав та свобод громадянина: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2008. 196 с.
17. Шаповалова О.В. Адаптація господарського законодавства до вимог сталого розвитку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Луганськ, 2007. 450 с.
18. Ішук О.І. Адміністративна юрисдикція органів прокуратури: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2011. 214 с.
19. Михальчук Т.В. Використання інформації, отриманої телекомунікаційним шляхом, у розслідуванні злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2009. 222 с.

УДК 342.9

РАКУЛ О.В.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Виділено періоди, протягом яких зміни в політико-економічному та соціально-культурному житті суспільства обумовили трансформаційні процеси формування та реалізації фінансової політики на теренах нашої країни. Констатовано, що не можна стверджувати про завершення процесу розвитку законодавства, яке регулює фінансову політику України. Цей процес є неперервним і нескінченним, оскільки фінансова політика безпосередньо залежить від соціальних, економічних і політичних процесів, що відбуваються не лише в Україні, а й в усьому світі.

Ключові слова: *фінансова політика, адміністративно-правове регулювання, адміністративне законодавство, органи державної влади, ефективність, удосконалення.*

Выделены периоды, в течение которых изменения в политико-экономической и социально-культурной жизни общества обусловили трансформационные процессы формирования и реализации фискальной политики в нашей стране. Констатируется, что нельзя утверждать о завершении процесса развития законодательства, регулирующего фискальную политику Украины. Этот процесс непрерывный и бесконечный, поскольку фискальная политика напрямую зависит от социальных, экономических и политических процессов, происходящих не только в Украине, но и во всем мире.

Ключевые слова: *фискальная политика, административно-правовое регулирование, административное законодательство, органы государственной власти, эффективность, совершенствование.*

The periods during which changes in the politico-economic, socio-cultural life of society have led to the transformation processes of the formation and implementation of fiscal policy in our country. It was stated that it is impossible to assert the completion of the legislative development process that regulates Ukraine's fiscal policy. This process is continuous and endless, since fiscal policy depends directly on social, economic and political processes that take place not only in Ukraine but also throughout the world.

Key words: *fiscal policy, administrative-legal regulation, administrative law, state authorities, efficiency, improvement.*